

Rolnummer 5744
Arrest nr. 163/2014 van 6 november 2014

A R R E S T

In zake : de prejudiciële vraag betreffende artikel 187, tweede lid, van het Wetboek van strafvordering, gesteld door het Hof van Cassatie.

Het Grondwettelijk Hof,

samengesteld uit de voorzitters A. Alen en J. Spreutels, en de rechters E. De Groot, L. Lavrysen, J.-P. Snappe, J.-P. Moerman, E. Derycke, T. Merckx-Van Goey, P. Nihoul, F. Daoût, T. Giet en R. Leysen, bijgestaan door de griffier P.-Y. Dutilleux, onder voorzitterschap van voorzitter A. Alen,

wijst na beraad het volgende arrest :

*

* *

I. *Onderwerp van de prejudiciële vraag en rechtspleging*

Bij arrest van 5 november 2013 in zake V.P., waarvan de expeditie ter griffie van het Hof is ingekomen op 12 november 2013, heeft het Hof van Cassatie de volgende prejudiciële vraag gesteld :

« Schendt artikel 187, tweede lid, Wetboek van Strafvordering de artikelen 10 en 11 van de Grondwet, in zoverre het bepaalt dat een persoon die bij verstek is veroordeeld en geen kennis heeft gekregen van de betekening van het vonnis, slechts in verzet kan komen tegen dit vonnis totdat de termijn van verjaring van de straf is verstreken, terwijl zolang de verjaring van de straf niet is tussengekomen, de persoon die kennis gekregen heeft van de betekening van het vonnis, in verzet kan komen binnen de vijftien dagen na die kennisneming, en het vonnis bij verstek voor de beide categorieën van personen een strafrechtelijk voorgaande creëert dat onder meer aanleiding kan geven tot een vermelding op het strafregister, de mogelijkheid tot vaststelling van de herhaling met bijkomende strafverzwaring en de onmogelijkheid om nog een straf opgelegd te krijgen waarbij de gunst van de opschorting verleend wordt of de straf met uitstel opgelegd wordt ? ».

Memories zijn ingediend door :

- V.P., bijgestaan en vertegenwoordigd door Mr. B. Vaesen, advocaat bij de balie te Hasselt, en Mr. J. Vangenechten, advocaat bij de balie te Antwerpen;

- de Ministerraad, bijgestaan en vertegenwoordigd door Mr. E. Jacobowitz en Mr. A. Poppe, advocaten bij de balie te Brussel.

V.P. heeft ook een memorie van antwoord ingediend.

Bij beschikking van 27 mei 2014 heeft het Hof, na de rechters-verslaggevers R. Leysen en T. Giet te hebben gehoord, beslist dat de zaak in staat van wijzen is, dat geen terechtzitting zal worden gehouden, tenzij een partij binnen zeven dagen na ontvangst van de kennisgeving van die beschikking een verzoek heeft ingediend om te worden gehoord, en dat, behoudens zulk een verzoek, de debatten zullen worden gesloten op 18 juni 2014 en de zaak in beraad zal worden genomen.

Aangezien geen enkel verzoek tot terechtzitting werd ingediend, is de zaak op 18 juni 2014 in beraad genomen.

De bepalingen van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Grondwettelijk Hof met betrekking tot de rechtspleging en het gebruik van de talen werden toegepast.

II. *De feiten en de rechtspleging in het bodemgeschied*

V.P. werd bij vonnis van de Correctionele Rechtbank te Antwerpen van 25 april 2003 bij verstek veroordeeld tot een hoofdgevangenisstraf van 1 jaar en een geldboete van 50 euro wegens de belemmering van een omgangsregeling. Het vonnis werd aan derden betekend op 30 mei 2003. V.P. beweert dat zij pas kennis kreeg van het veroordelende vonnis toen zij op 23 februari 2012 ter griffie inzage kreeg in het kader van een nieuwe correctionele dagvaarding op grond van soortgelijke feiten. Zij heeft op 6 maart 2012 verzet aangetekend tegen het verstekvonnis van 25 april 2003, maar de Correctionele Rechtbank te Antwerpen en het Hof van Beroep te

Antwerpen hebben het verzet onontvankelijk verklaard met toepassing van de in het geding zijnde bepaling, omdat de strafuitvoering inmiddels was verjaard. Het Hof van Cassatie heeft de onderhavige prejudiciële vraag gesteld.

III. *In rechte*

- A -

Standpunt van V.P.

A.1. De personen die bij verstek zijn veroordeeld en geen kennis hebben gekregen van de betekening van het vonnis vooraleer de strafuitvoering is verjaard, zouden moeten worden vergeleken met de personen die bij verstek zijn veroordeeld en wel kennis hebben gekregen van de betekening van het vonnis vooraleer de strafuitvoering is verjaard.

Enkel de eerste categorie van personen zou in de onmogelijkheid zijn om verzet aan te tekenen, terwijl beide categorieën van personen op dezelfde wijze de gevolgen zouden dragen van een definitief geworden verstekvonnis, te weten de vermelding op het strafregister, de mogelijkheid tot vaststelling van de herhaling met bijkomende strafverzwaring en de onmogelijkheid om nog een straf opgelegd te krijgen waarbij de gunst van de opschorting wordt verleend of de straf met uitstel wordt opgelegd.

A.2. Het zou vanuit de optiek van de rechtszekerheid niet verdedigbaar zijn dat een beklagde die bij verstek is veroordeeld, alle mogelijkheden verliest om op strafrechtelijk gebied op te komen tegen een beslissing die lastens hem werd uitgesproken, wanneer hij daar slechts kennis van krijgt nadat de mogelijke rechtsmiddelen zijn verjaard. De belangen van de burgerlijke partij zouden overigens niet worden geschaad, aangezien artikel 187, tweede lid, van het Wetboek van strafvordering op dat vlak in een andere regeling voorziet.

Geen enkel maatschappelijk belang zou kunnen verantwoorden waarom één categorie van personen zou worden uitgesloten van de mogelijkheid om een rechtsmiddel aan te wenden tegen een veroordeling bij verstek, aangezien het niet de maatschappij, maar slechts de veroordeelde zou zijn die de negatieve gevolgen van het in het geding zijnde onderscheid zou dragen. Het risico van de teleorgang van bewijzen zou in die hypothese niet spelen. Het vermoeden van onschuld zou primeren. Bovendien zou eenieder die onschuldig is, het recht moeten hebben om zijn onschuld te bewijzen.

A.3. De gevolgen van de in het geding zijnde maatregel zouden zeer verregaand zijn, aangezien de veroordeelde blijvend de gevolgen moet dragen van een veroordeling waartegen hij zich niet heeft kunnen verdedigen. Het argument dat het vele jaren later zeer moeilijk zou zijn om een procedure te voeren, zou niet in het nadeel van de beklagde mogen worden gebruikt. De in het geding zijnde maatregel zou slechts evenredig zijn met het nagestreefde doel indien na de verjaring van de straf ook het strafregister zou worden uitgewist.

Een beroep op overmacht zou geen afbreuk doen aan de onevenredigheid van het in het geding zijnde onderscheid, aangezien overmacht bijna onmogelijk te bewijzen is. Ook het herstel in eer en rechten zou geen oplossing bieden, aangezien dat steeds zou worden geweigerd indien de beklagde - wegens verjaring - zijn boetes niet meer zou kunnen betalen.

Standpunt van de Ministerraad

A.4. Het verschil in behandeling zou zijn gebaseerd op een objectief criterium, namelijk het al dan niet verstreken zijn van de verjaringstermijn van de straf om verzet in te stellen tegen het vonnis in kwestie. Die datum zou objectief kunnen worden bepaald aan de hand van de artikelen 91 tot 93 van het Strafwetboek.

A.5.1. De in het geding zijnde bepaling, die werd vervangen bij wet van 9 maart 1908, zou beogen het maatschappelijk belang dat misdrijven worden veroordeeld te verzoenen met de rechten van de beklagde. Zij zou, vanwege de invoeging van een buitengewone verzetstermijn, een verbetering van de rechten van de bij verstek veroordeelde beklagden inhouden ten opzichte van de vroegere regeling. De bij verstek veroordeelde

beklaagde zou zich zelfs in een bevoorrechte positie bevinden, rekening houdende met de omstandigheid dat het verstek meestal aan zijn fout of nalatigheid te wijten zal zijn.

A.5.2. Bovendien zou een evenwicht zijn nagestreefd tussen het kort en eenvoudig houden van de procedure en de bescherming van de rechten van de beklaagde. Die doelstelling zou worden bereikt doordat de beklaagde over vijf tot tien jaar beschikt na de datum van het vonnis of het arrest om verzet aan te tekenen.

A.5.3. Overigens zou de bij verstek veroordeelde beklaagde zelfs buiten de gewone en de buitengewone termijn verzet kunnen aantekenen, in geval van bewezen overmacht. Die overmacht zou bestaan in een omstandigheid buiten de wil van de betrokkene die onvoorzienbaar was en niet kon worden vermeden. Bijgevolg zou de beklaagde die kan aantonen dat hij buiten zijn wil pas kennis had van het verstekvonnis na de verjaring van de straf, alsnog verzet kunnen aantekenen.

A.5.4. Tot slot zou de veroordeelde die geen verzet heeft kunnen aantekenen, krachtens artikel 621 van het Wetboek van strafvordering eerherstel kunnen vragen voor de gevolgen van de veroordeling. Indien het eerherstel zou worden toegestaan, zou de vermelding op het strafregister worden uitgewist en zouden de mogelijkheid tot vaststelling van herhaling met bijkomende strafverzwaring en de onmogelijkheid om nog een straf opgelegd te krijgen waarbij de gunst van opschorting wordt verleend of die met uitstel wordt opgelegd, vervallen.

- B -

B.1.1. Artikel 187 van het Wetboek van strafvordering bepaalt :

« Hij die bij verstek is veroordeeld, kan tegen het vonnis in verzet komen binnen een termijn van vijftien dagen na de dag waarop het is betekend.

Is de betekening van het vonnis niet aan de beklaagde in persoon gedaan, dan kan deze, wat de veroordelingen tot straf betreft, in verzet komen binnen een termijn van vijftien dagen na de dag waarop hij van de betekening kennis heeft gekregen. Indien hij hiervan kennis heeft gekregen door de betekening van een Europees aanhoudingsbevel of een uitleveringsverzoek of indien de lopende termijn van vijftien dagen nog niet verstreken was op het ogenblik van zijn aanhouding in het buitenland, kan hij in verzet komen binnen een termijn van vijftien dagen na de dag waarop hij werd overgeleverd of in het buitenland terug in vrijheid werd gesteld. Indien het niet blijkt dat hij kennis heeft gekregen van de betekening, kan de beklaagde in verzet komen totdat de termijnen van verjaring van de straf verstreken zijn. Wat de burgerrechtelijke veroordelingen betreft, kan hij in verzet komen tot de tenuitvoerlegging van het vonnis.

De burgerlijke partij en de burgerrechtelijk aansprakelijke partij kunnen alleen in verzet komen overeenkomstig de bepaling van het eerste lid.

Het verzet wordt betekend aan het openbaar ministerie, aan de andere vervolgende partij of aan de andere partijen in de zaak.

Indien het verzet niet is betekend binnen een termijn van vijftien dagen na de betekening van het vonnis, kunnen de veroordelingen ten uitvoer gelegd worden; ingeval hoger beroep is ingesteld door de vervolgende partijen of door een van hen, kan de behandeling in hoger beroep voortgang vinden.

Ten gevolge van het verzet wordt de veroordeling voor niet bestaande gehouden; de door het verzet veroorzaakte kosten en uitgaven, met inbegrip van de kosten van uitgifte en van de betekening van het vonnis, blijven evenwel ten laste van de eiser in verzet, indien het verstek aan hem te wijten is ».

B.1.2. Krachtens artikel 187, eerste en derde lid, van het Wetboek van strafvordering, hebben de veroordeelde, de burgerrechtelijk aansprakelijke partij en de burgerlijke partij vijftien dagen de tijd om verzet aan te tekenen tegen een bij verstek uitgesproken strafvonnis. Die termijn loopt vanaf de regelmatige betekening van de bij verstek gewezen beslissing. Het tweede lid van hetzelfde artikel voorziet echter in een bijkomende termijn, uitsluitend voor de veroordeelde beklaagde aan wie het vonnis niet in persoon werd betekend, terwijl de burgerlijke partij en de burgerrechtelijk aansprakelijk partij enkel beschikken over de gewone termijn van verzet waarin het eerste lid voorziet.

Wanneer het vonnis niet aan de persoon werd betekend, kan de veroordeelde beklaagde verzet aantekenen, wat de veroordeling tot de straf betreft, binnen een termijn van vijftien dagen na de dag waarop hij van de betekening kennis kreeg. Indien niet blijkt dat hij kennis heeft gekregen van de betekening, kan de beklaagde nog in verzet komen totdat de termijnen van verjaring van de straf zijn verstreken. Wat de burgerrechtelijke veroordelingen betreft, kan hij in verzet komen tot de tenuitvoerlegging van het vonnis.

De « buitengewone » termijn van verzet bedoeld in artikel 187, tweede lid, van het Wetboek van strafvordering eindigt op het ogenblik waarop de straf is verjaard. Als de beklaagde kennis krijgt van de betekening nadat de straf is verjaard, kan hij de verstekbeslissing niet meer op strafgebied aanvechten (Cass., 22 februari 1994, *Arr. Cass.*, 1994, nr. 88).

B.1.3. De termijnen van verjaring van de straf zijn neergelegd in de artikelen 91 tot 93 van het Strafwetboek, die bepalen :

« Art. 91. Behoudens straffen met betrekking tot misdrijven, zoals bepaald in de artikelen 136*bis*, 136*ter* en 136*quater*, verjaren criminele straffen door verloop van twintig jaren, te rekenen van de dagtekening van de arresten of vonnissen waarbij zij zijn uitgesproken.

Art. 92. Correctionele straffen verjaren door verloop van vijf jaren, te rekenen van de dagtekening van het arrest of van het in laatste aanleg gewezen vonnis, of te rekenen van de dag waarop het in eerste aanleg gewezen vonnis niet meer kan worden bestreden bij wege van hoger beroep.

Indien de uitgesproken straf drie jaar te boven gaat, is de verjaringstermijn tien jaren.

Art. 93. Politiestrafpen verjaren door verloop van een jaar, te rekenen van de tijdstippen, in het vorige artikel vastgesteld ».

B.2.1. De verwijzende rechter vraagt het Hof of artikel 187, tweede lid, van het Wetboek van strafvordering de artikelen 10 en 11 van de Grondwet schendt, in zoverre het bepaalt dat een persoon die bij verstek is veroordeeld en geen kennis heeft gekregen van de betekening van het vonnis, slechts in verzet kan komen tegen dat vonnis totdat de termijn van verjaring van de straf is verstreken, terwijl zolang de verjaring van de straf zich niet heeft voorgedaan, de persoon die kennis gekregen heeft van de betekening van het vonnis, in verzet kan komen binnen vijftien dagen na die kennisneming. Voor de beide categorieën van personen creëert het vonnis dat bij verstek is gewezen nochtans een strafrechtelijk precedent dat onder meer aanleiding kan geven tot een vermelding in het strafregister, de mogelijkheid tot vaststelling van de herhaling met bijkomende strafverzwaring en de onmogelijkheid om nog een straf opgelegd te krijgen waarbij de gunst van de opschorting verleend wordt of de straf met uitstel opgelegd wordt.

B.2.2. Uit de bewoordingen van de prejudiciële vraag blijkt dat het Hof enkel wordt ondervraagd over artikel 187, tweede lid, van het Wetboek van strafvordering, in zoverre het de buitengewone termijn van verzet regelt op strafgebied en niet op burgerlijk gebied.

B.3. Met de invoering van de in het geding zijnde bepaling beoogde de wetgever een evenwicht te bereiken tussen het maatschappelijk belang dat de schuldige aan een misdrijf zo spoedig mogelijk wordt veroordeeld, en het recht van de beklaagde om te worden gehoord (*Parl. St.*, Kamer, 1906-1907, 15 februari 1907, nr. 73, pp. 1 en volgende). De wetgever was zich ervan bewust dat de verjaring van de straf niet als gevolg heeft dat de overige gevolgen van het verstekvonnis verdwijnen (*ibid.*, p. 17).

B.4. Volgens artikel 185 van het Wetboek van strafvordering moet de beklaagde persoonlijk verschijnen of in de persoon van een advocaat. Indien een beklaagde bij verstek wordt veroordeeld, beschikt hij over het recht op een nieuwe beoordeling in feite en in rechte, waarbij hij wordt gehoord, tenzij hij afstand heeft gedaan van zijn recht om te verschijnen en zich te verdedigen of tenzij hij de bedoeling heeft zich aan de justitie te onttrekken (EHRM, 24 mei 2007, *Da Luz Domingues Ferreira* t. België, § 54; 1 maart 2011, *Faniel* t. België, § 26).

Het recht om in verzet te komen tegen een verstekvonnis mag weliswaar worden omgeven met procedurele vereisten bij het aanwenden van rechtsmiddelen, maar die vereisten mogen het de beklaagde niet onmogelijk maken de beschikbare rechtsmiddelen aan te wenden (EHRM, 28 oktober 1998, *Pérez de Rada Cavanilles* t. Spanje, §§ 44-45; 24 mei 2007, *Da Luz Domingues Ferreira* t. België, § 57; 1 maart 2011, *Faniel* t. België, § 26). De regels met betrekking tot het naleven van termijnen om een rechtsmiddel aan te wenden, beogen een behoorlijke rechtsbedeling en inzonderheid ook de rechtszekerheid te waarborgen (EHRM, 28 oktober 1998, *Pérez de Rada Cavanilles* t. Spanje, § 45).

Teneinde de mogelijkheid van verzet en het recht op toegang tot de rechter te waarborgen, is het niet alleen van belang dat de regels met betrekking tot de mogelijkheden inzake de rechtsmiddelen en de termijnen duidelijk worden gesteld, maar ook dat zij zo expliciet mogelijk aan de rechtzoekenden ter kennis worden gebracht zodat dezen gebruik ervan kunnen maken overeenkomstig de wet (EHRM, 1 maart 2011, *Faniel* t. België, § 30).

B.5.1. Artikel 187, tweede lid, van het Wetboek van strafvordering waarborgt de beklaagde die bij verstek werd veroordeeld en aan wie het verstekvonnis niet in persoon kon worden betekend, een bijkomende termijn van verzet, die, zoals uiteengezet onder B.1.2, verschilt naargelang de betrokkene al dan niet kennis krijgt van de betekening van het verstekvonnis vóór de verjaring van de straf.

B.5.2. De rechter die over de ontvankelijkheid van het verzet moet uitspraak doen, oordeelt op onaantastbare wijze of en wanneer de betrokkene kennis kreeg van de betekening (Cass., 3 januari 1989, *Arr. Cass.*, 1988-89, nr. 256).

Bij betwisting is het niet de beklaagde die de afwezigheid van kennisname moet bewijzen. Het zijn integendeel het openbaar ministerie of de burgerlijke partij die het ogenblik van de kennisname van de betekening moeten aantonen wanneer zij zich op de laattijdigheid van het verzet willen beroepen (Cass., 19 december 1972, *Arr. Cass.*, 1973, p. 411). De bewijslast die op hen rust ten aanzien van een dergelijke feitenkwestie zal zwaarder wegen naargelang de tijd verstrijkt.

B.5.3. Indien het verzet gedaan binnen de buitengewone termijn ontvankelijk is, dan gaat de bij verstek genomen beslissing teniet en herleeft de strafvordering. Naarmate er een groter tijdsverloop is tussen het verstekvonnis en de aanwending van het verzet zullen de nieuwe beoordeling van de zaak en de waarheidsvinding meer kunnen worden bemoeilijkt. Bovendien moeten de rechten van de verdediging in een proces niet enkel vanuit het oogpunt van de beklaagde worden beoordeeld, maar ook vanuit het standpunt van de burgerlijke partij en het slachtoffer, wier situatie ten gevolge van de aanwenden van het verzet door de beklaagde eveneens kan worden beïnvloed.

De wetgever hanteert een objectief en pertinent criterium van onderscheid door het verzet binnen de buitengewone termijn slechts toe te laten zolang de straf niet is verjaard en dus nog kan worden uitgevoerd. Doordat verschillende verjaringstermijnen gelden voor de verschillende soorten straffen, is de duur van de periode tijdens welke de buitengewone termijn van verzet geldt, wanneer de beklaagde veroordeelde geen kennis kreeg van de betekening van het verstekvonnis, aldus ook evenredig met de zwaarte van de straf.

B.5.4. Bovendien kan in geval van bewezen overmacht een buiten termijn aangetekend verzet toch als ontvankelijk worden aangenomen (Cass., 3 maart 1981, *Arr. Cass.*, 1981, nr. 388). In dat geval kan het verstekvonnis niet meer als grondslag dienen voor wettelijke herhaling in geval van een nieuw misdrijf en zal het de gunst van de opschorting of de mogelijkheid van uitstel niet in de weg kunnen staan. Overmacht die de ontvankelijkheid rechtvaardigt van het verzet dat na het verstrijken van de wettelijke termijn is ingesteld, kan « alleen voortvloeien uit een omstandigheid buiten de wil van de eiser om en die daardoor voorzien noch vermeden kon worden » (Cass., 8 november 2006, *Arr. Cass.*, 2006, nr. 545).

B.6. Gelet op de voormelde door de wetgever nagestreefde doelstellingen en rekening houdend met het algemeen rechtsbeginsel dat de strengheid van de wet in geval van overmacht kan worden gemilderd, beginsel waarvan de in het geding zijnde bepaling niet is afgeweken, is het verschil in behandeling waarover het Hof wordt ondervraagd niet onbestaanbaar met de artikelen 10 en 11 van de Grondwet.

B.7. De prejudiciële vraag dient ontkennend te worden beantwoord.

Om die redenen,

het Hof

zegt voor recht :

Artikel 187, tweede lid, van het Wetboek van strafvordering schendt de artikelen 10 en 11 van de Grondwet niet.

Aldus gewezen in het Nederlands en het Frans, overeenkomstig artikel 65 van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Grondwettelijk Hof, op 6 november 2014.

De griffier,

De voorzitter,

P.-Y. Dutilleux

A. Alen